

Den judiske Messias

Dan ben Avraham: *Biblical Judaism*, kap. 4

(Översättning och bearbetning av Eivor Alpsten)

I kyrkan proklameras vår tro på Jesus som ”Guds enfödde Son ... sann Gud av sann Gud ... av samma väsen som Fadern ...” Trots det tror jag att denna trosbekännelse befinner sig ljusår bort från evangeliernas berättelser som presenterar en Jesus som växte upp i en judisk lantbrukarfamilj bland Nasarets befolkning.

Det var om denne Jesus som ovanstående trosbekännelse handlade och som kom till vid konciliet i Chalcedon [år 451]. Icke-judarna konfronteras ständigt med faran att förlora hans judiskhet och till och med hans mänsklighet.

I föregående kapitel analyserade vi judendomens historia från dess uppkomst fram till Jeshuas framträdande. För att rätt kunna förstå hans verksamhet är det nödvändigt att undersöka hans relation till judendomen, så som den visade sig vid tiden för hans första ankomst. Detta är viktigt därför att i många av nutidens moderna, historiska sammanhang råder uppfattningen att Jeshua kom för att avskaffa judendomen och för att skapa något helt annorlunda och skilt från Israel.

Om det hade varit så att Jeshua och hans efterföljare hade tänkt ta avstånd från Israel och judendomen borde det ha räckt för Matteus att börja sitt evangelium så här: ”Detta är budskapet som kommer att radikalt förändra ditt liv och göra dig till en ny människa, framgångsrik och välsignad.” Tvärtom vad många skulle ha förväntat sig börjar vårt första evangelium på följande sätt: ”Detta är berättelsen om Jesus Kristus, Davids son, Abrahams son”, vilket för oss in i ett historiskt, judiskt sammanhang. Om vi inte förankrar vår kunskap om Jeshua i den miljö han föddes in i och där han växte upp och verkade, löper vi risken att gå miste om ett rikt bibliskt och andligt arv.

Vad betyder det om vi får en felaktig bild av Jeshua? Som Yancey¹ påpekar ligger skadan i att vi förlorar den historiske Jeshua, den verkliga Jeshua, den judiske Jeshua och på samma gång ett underbart bibliskt och andligt arv som vi bara kan få del av om vi återupptäcker vem han i själva verket är. Martin Buber² uttrycker det så här: ”Vi judar känner Jeshua på ett sätt (känslor och impulser som ger uttryck åt hans judiskhet) som är ouppnåeligt för icke-judar som följer honom.”

Jeshua avsåg sig aldrig sitt nationella, judiska arv; tvärtom försäkrade han sina åhörare: ”Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att fullborda” (Matt 5:17). Detta uttalande ger oss en nyckel till förståelse för varför Jeshua uppträdde i Israel just vid den tidpunkt han gjorde.

När en rabbin i judendomen gav en förklaring som hans trosbröder ansåg vara korrekt sade man att han ”fullbordade”. När de å andra sidan tyckte att hans förklaring var fel sade de att han ”förstörde” eller ”avskaffade” Torah. Frasen, ”Tro inte att jag har

¹ Philip Yancey: *The Jesus I Never Knew*, Zondervan, 1995. [på svenska, *Den Jesus jag aldrig kände*, Libris.]

² [Martin Buber, judisk filosof och lärare, 1878-1965.]

kommit för att upphäva lagen eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att fullborda”, ger oss en nyckel till att förstå en av orsakerna till varför Jeshua framträdde i Israel just vid den tid han gjorde.

Hos många kristna finns uppfattningen att enda skälet till Jeshuas ankomst bara gällde försoningen av Israels och världens synd. Detta är naturligtvis den främsta orsaken till hans framträdande men inte den enda. Det finns andra profetiska utsagor som ska verkställas. Det finns löften i förbundet med Abraham som måste uppnås. Ett av dem är upprättelsen av judendomen som religion och som Guds kultur avslöjad för Israel.

1 Behovet av upprättelse

Varför måste den pluralistiska judendomen upprättas till vad den var på Jeshuas tid? Svaret på frågan skulle kunna fylla en hel bok men jag vill nämna tre fundamentala orsaker.

1.1. Extrem pluralism är farlig

Pluralism förvirrar och stänger vägar. Den är ett av Satans sätt att förleda Guds folk så att det splittras i olika samfund. Då vi slutligen inser att det, som exempelvis inom kristendomen, finns hundratals olika samfund kommer vi att inse vikten av att delta i en process av upprättelse för enhet. Denna viktiga enhet betecknar inte liberal ekumenism, inte heller samfundshierarki utan ett trängande behov av utveckling av en djup existentiell enhet som kommer att framkalla känslan av ett folk, en nation och en kultur som visar sig i praktisk handling som Messias redan har etablerat.

Jeshua kom alltså för att återföre och upprätta. Hans vädjan om ”att de alla skall bli ett” (Joh 17:21) grundlade denna princip. Om det är sant att det finns mångfald i enhet, då bör man kunna se enheten tydligt. Judendomen hade blivit så pluralistisk och splittrad att den löpte risk att utarmas. Jeshua, som Israels Messias kom för att återföre och upprätta den.

1.2. Jeshua kom för de förlorade fåren av Israels hus

Efter Salomos död delades Israel i två nationer: Israels rike (Nordriket eller Efraim) och Juda rike (Sydriket). Denna delning ledde så småningom till att Israels rike invaderades av Assyrien år 722 f.v.t.³ och folket skingrades ut över världen och förlorade sin rätt till landet. Enligt Torahn var det så, att när en israelit förlorade sin arvedel skulle hans närmaste släkting återlösa honom så att han kunde få tillbaka sin förlorade arvslott. Detta var vad Herren befalldes Mose: ”Om din broder blir fattig och säljer något av sin besittning, skall hans återlösare komma till honom och lösa tillbaka det brodern har sålt” (3 Mos 25:25).

Om inte arvet kunde återlösas på detta sätt fick man vänta till jubelåret då Gud själv skulle återställa det förlorade arvet. (Lev 25:28). Eftersom Israels hus bröt förbundet genom Jerobeams togs arvet ifrån dem (Hos 6-9), och bara genom en återlösare av

³ F.v.t. = före vår tideräkning.

samma familj kunde arvet återställas. Eftersom Israels hus var skingrat och ingen återlösare fanns kvar var enda möjligheten att någon från Juda hus, ”den närmaste släktingen”, skulle kunna tjäna som ”återlösare” så att Israels hus kunde återfå sin arvedel.

Enligt profetian skulle denna möjlighet ges till Israels hus genom åtgärder i det Nya förbundet så att löften som fanns i det abrahamitiska förbundet slutligen skulle kunna uppfyllas.

Jeremia förutsåg faktiskt den dag då Israels folk, som hade övergivit Torahn och som förkastat dess bud (Hos 8:11-12), skulle föras tillbaka och då Torahns bud för alltid skulle läggas i folkets hjärtan. Både Juda hus och Israels hus hade brutit mot förbundet men Juda synd skilde sig från Israels. Juda förkastade varken Torahn, Jerusalem eller kung David, men det gjorde Israel. ”Vilken del har vi i David? Ingen arvslott har vi i Isaïs son.” (1 Kon12:16). Det är tydligt att båda Husen syndade och ogiltigförklarade förbundet men det fanns en märkbar skillnad mellan de två, en skillnad som Herren kunde urskilja.

Låt oss se på Herrens diagnos: ”Efraim har omgett mig med lögn, Israels hus med svek. Juda är ännu trolös mot Gud, mot den Allraheligaste, den Trofaste (Hos 11:12).

Ett nytt (förnyat) förbund var nödvändigt för dem båda, men Israels Hus måste föras tillbaka till Torahn, till Jerusalem och till David som de hade brutit förbindelsen med. Så här profeterar Jeremia för Israels hus: ”Nej, detta är det förbund som jag efter denna tid skall sluta med Israels hus”, säger Herren, ”Jag skall lägga min lag i deras inre och skriva den i deras hjärtan. Jag skall vara deras Gud och de skall vara mitt folk” (Jer 31:33).

På samma sätt som Israels hus skulle upprättas genom en nära släkting som Gud själv skulle sända, nämligen Messias, skulle också hedningarna upprättas. Hedningarna hade aldrig tidigare ingått något förbund med Herren; de var ”utan Gud, utan förbund, utan löften och utan hopp” (Ef. 2:12). De var i samma ställning som Israels hus men kunde nu genom upprättelsen av Israels hus, genom Messias, få del av Israel och dess förbund. Jeshua sänds därför först till Israels hus som en återlösare för att upprätta en laglig grund för ett förnyat förbund som skulle upprättas i både Juda och Israel.

Många från Juda hus accepterade Messias, men ledarna avvisade honom därför att de aldrig förstod hans roll som återlösare. Juda hade aldrig förlorat sitt arv och tyckte sig inte behöva en återlösare. Israel däremot som var skingrat i nationerna behövde en återlösare och likaså hedningarna som aldrig haft en arvedel. En återlösare var ju deras enda hopp medan Juda hade Torahns beskydd.

Messias uppträdde i Israel i precis rätt tid för att lagenligt kunna upprätta offrandet för hela Israels synder. Juda levde i förväntan på den profetiska upprättelsen av sina bröder i norr och på återföreningen av alla Israels stammar, då man skulle kunna proklamera upprättandet av Davids tron för evigt.

Israels nationella återlösning måste vänta tills de förlorade fåren av Israels hus, som varit spridda över världen, återvände till Torahn och till Jerusalem. Då skulle betingelserna vara sådana att den profetiska upprättelsen och den slutliga återföreningen av de båda Husen kunde ske. Vid Jeshuas första ankomst gjorde han det möjligt att verkställa denna profetiska utsaga som fanns inbyggd redan i förbundet med Abraham.

En av de mest ortodoxa, judiska lärde på 1900-talet, Pinchas Lapide, anser att Jeshuas historiska uppståndelse verkligen ägde rum, och att Jeshua kom för att skapa sig en ställning som Messias för hedningarna, men inte för judarna.

Man kan med rätta fråga sig: ”Har han lagt märke till att Israels hus blev uppblandat med icke-judarna och först måste upprättas enligt det första förbundet liksom Juda.” Låt oss inte luras! Vi måste vara medvetna om att Jeshuas död och uppståndelse gäller för både Juda och Israel, liksom för resten av världen. Guds profetiska handlingar fortsätter den ordning som etablerats i det abrahamitiska förbundet och i de följande förbunden som byggde på förbundet med Abraham. Innan hela Israel som nation kan bli frälst måste båda Husen, var för sig, upprättas till den ställning de hade från början.

1.3. Lagiskhet

Då Jeshua framträdde hade judendomen börjat bli lagisk. Lagiskhet innebär att man tror sig bli rättfärdig genom gärningar och genom att mekaniskt hålla Guds bud, utan nödvändigheten av verklig tro och utan ett ångerfullt och ödmjukt hjärta. Man tror sig kunna skaffa sig ”poäng” inför Gud för att bli rättfärdig genom att hålla vissa förpliktelser eller att genomföra vissa ceremonier som inför både Gud och människor kan synas ”rättfärdiga”. Det handlar om ett slags utbytessystem genom vilket man erbjuder Gud sin personliga rättfärdighet i utbyte mot Guds accepterande. Detta skapar en livsstil som baseras på personlig rättfärdighet, inte på den rättfärdighet som Gud erbjuder i Torahn för den som tar emot den genom tro, inte genom gärningar eller mekanisk lydnad.

Lagiskhet var ett av de allvarligaste problem som Jeshua och hans lärjungar hade att konfronteras med. Jeshua kom för att rädda judendomen från den förvanskning den utsatts för av olika tankeriktningar i Israel vid denna tid. Han kom inte för att upphäva judendomen utan för att rena den från felaktiga tillämpningar som rabbiner under tidernas gång hade introducerat. Om inte Jeshua ingripit skulle judendomen ha blivit ett system med syftet att tillfredsställa olika tankeskolors anspråk i stället för att avslöja Guds plan. Slutligen skulle detta ha skilt Israel från den sanna väg som Herren, genom sina profeter, hade anvisat.

Denna lagiska judendom började stänga dörrarna till det abrahamitiska förbundet för Israels förlorade får och för hedningarna. Den krävde att Torahns bud, så som de förklarades av varje särskild riktning, skulle hållas för att få tillträde till förbundet och till Israels nationalitet. Med andra ord, judendomen höll på att bli ett slutet system. Då skulle den inte kunna spela någon roll bland världens nationer, och den skulle inte heller leva upp till Guds syfte att använda Israel som ett instrument för världens frälsning.

Jeshua kom i tid för att rädda judendomen så att den kunde tjäna som ett livsmönster; i stånd att omfamna alla som ville få del av löftena. I Matt 11:28-30 uttrycker Jeshua

något av detta: ”Kom till mig, alla ni som arbetar och bär på tunga bördor, så skall jag ge er vila. Ta på er mitt ok och lär av mig, ty jag är mild och ödmjuk i hjärtat. Då skall ni finna ro för era själar. Ty mitt ok är mildt och min börda är lätt.”

I judendomen betyder ”ok” först och främst lydnad och ansvar för Herrens bud. Det innebär inget som vill förslava eller förstöra utan något som vill befria och skydda. Men judendomen vid denna tid hade gjort buden till ”ett ok, som varken våra fäder eller vi själva har kunnat bära” (Apg.15:10). Buden som var givna till glädje, frihet, frid och frigörelse höll på att bli ett förtryckande system. Detta system förvanskade Torahn och hotade att leda till en punkt där alla levde i ständig fruktan för att bryta mot buden.

Jeshua kom emellan och korrigerade den judendom som utvecklades runt omkring honom. Han gjorde den tillgänglig för hela den messianska gemenskapen. Uttrycket ”mitt ok är mildt”, innebar att Hans tolkning av Torahn skulle bli tillgänglig för alla Hans efterföljare, antingen de kom från Juda, Israel eller från resten av nationerna.

Vi bör komma ihåg att enligt rabbinernas undervisning skulle Messias, när Han kom, klargöra och rätt tolka Torahn. Talmud själv säger att Messias är den ende som har auktoritet att uppfylla, förändra och ge Torahn dess rätta mening.

Jeshua tog på sig uppgiften att tolka Torahn, att vägleda genom den och att lyfta fram dess betydelse. Hans påstående i Matt. 5:17 gör tydligt en av hans messianska roller: ”Tro inte att jag har kommit för att upphäva lagen eller profeterna. Jag har inte kommit för att upphäva utan för att fullborda.”

Från hebreisk synpunkt innebär ordet ”fullborda” att nå höjdpunkten av något så att allt blir komplett och absolut. Då det gällde buden var Jeshuas syfte att uppenbara Guds ursprungliga tanke med dessa så att de, när de tillämpades, skulle ge frihet, skydd och välstånd.

Jeshua kom alltså för att ge rätt tolkning och rätt förståelse av Torahn så att Hans efterföljare skulle kunna få de råd som fanns i Guds hjärta då Han gav oss Skriften. Varje gång judendomen avvek från Guds råd justerade Jeshua det. När man tolkade Torahn rätt tillstyrktes detta av Jeshua. Han kom alltså inte för att upphäva judendomen; tvärtom, Han kom för att rädda den.

2 Ett allvarligt misstag

2.1. Avskaffandet av judendomen

Brist på förståelse av vissa händelser har drivit många kristna till att göra allvarliga misstag, då man tror att Jeshuas framträdande betydde slutet av Mose, slutet av Torahn och avskaffandet av judendomen. Enligt traditionen har vissa texter tolkats som om Jeshua motsatte sig och fördömde sin tids judendom och förklarade Torahn som upphävd. Den mest välkända bibeltexten för att belysa detta är kanske Rom 10:4: ”Ty Kristus är lagens slut.”

Detta var verkligen inte vad aposteln Paulus tänkte då han skrev texten. Ordet ”slut” är på grekiska ordet ”telos”. ”Telos” betyder inte här ”slut” i den meningen att något är

avslutat. I Jes. 40:8 läser vi följande: ”Gräs torkar bort, blomster vissnar, men vår Guds ord förblir i evighet.” I Matt. 5:18 säger Jeshua: ”Innan himmel och jord förgår, skall inte en enda bokstav, inte en prick i lagen förgå, förrän allt har skett.” Ordet ”*telos*” kan alltså inte betyda att något har upphört eller att något är upphävt, ty det skulle då motsäga hela Skrifternas vittnesbörd. Det skulle också motsäga Jeshuas egna ord om att han inte hade kommit för att upphäva lagen utan för att fullborda den.

Som resultat av denna misstolkning har Satan mycket slugt infört en anti-semitisk teologi som för många kristna blivit en fälla som lett till uppfattningen att Torahns roll var slut i och med Jeshuas ankomst. Med detta synsätt har nytestamentliga troende inget att göra med vare sig Torahn eller tidigare förbund. Denna tolkning leder vidare till ersättningsteologin, vilken innebär att Israel inte längre är Guds utvalda folk utan har ersatts av någon annan. I vissa kristna kretsar talar man om det nationella Israel som förkastats av Gud och ersatts av det andliga Israel som numera gäller.

Vad betyder då ”*telos*” översatt som ”slut” i Rom 10:4? Enligt det grekiska lexikon över Nya testamentet som sammanställts av Arndt och Gingrich förekommer ordet ”*telos*” fyrtiotvå gånger. Bara i följande fyra eller fem fall av dessa kan ”*telos*” betyda ”slut”: Mark 3:26; Luk 1:33; 2 Kor 3:13; Hebr 7:3 och 1 Petr 4:7. I alla övriga fall, inklusive Rom 10:4 betyder ”*telos*” ”mål eller syfte”.⁴ Ordet förekommer i Jak 5:11 där vi läser följande: ”Ni har hört om Jobs uthållighet och sett hur Herren till slut handlade med honom.” Ingen skulle komma på tanken att ordet ”slut” här skulle betyda ”upphörande”, men det betyder att Guds mål eller syfte är att tillåta Jobs lidande. Det är samma ord som finns i Rom 10:4. Vad Paulus vill få fram här är att ”Guds syfte eller mål för att ge oss Torahn är att peka på Messias”. Lagen eller Torahn gavs aldrig för att vi genom att lagiskt hålla buden skulle bli rättfärdiggjorda inför Gud. Tvärtom, den gavs för att visa oss på den Ende genom vilken vi kan uppnå rättfärdiggörelsen på grund av tron och för att övertyga oss om att Han är den Ende som kan göra oss rättfärdiga.

Vi ser alltså att Rom 10:4 vill bekräfta att det är bara genom tron på Messias som vi kan uppfylla Guds lag och lyda Hans bud. Konsekvenserna av en sådan fantastisk apostolisk deklARATION är enastående. I dess enklaste form innebär det att om man inte tror på Messias och litar på att han ger oss förlåtelse för våra synder är det olydnad mot Torahn därför att Torahns syfte är just att leda oss till Messias.

2.2. Den judiske Messias

Många gånger tappar vi bort det faktum att Jeshua var född som jude. Han var som jude omskuren på den åttonde dagen (Luk 2:21) och framburen i templet (Luk 2:22). Han uppfostrades och fick sin teologiska skolning i sin stads synagoga (Luk 2:39-52) och han klädde sig som en jude (Matt 9:20-21). Han var känd som jude bland judar och icke-judar (Joh 4:9), han firade alla Herrens högtider, också dessa som inte etablerats av Mose (Joh 2:13, 5:1, 7:2, 10, 37-39, 8:12, 13:1-2). Han stödde bidragen till Jerusalems tempel (Matt 17:24-27) och tillät inte någon att bära handelsvaror på de heliga platserna (Mark 11:16). Han firade påsk. Han följde de ritualer som introducerats av Hillel,⁵ vilka omfattade reningar, fyra bägare vin, speciella sånger och böner, traditionen med en

⁴ Flera bibelöversättare har missförstått detta ord.

⁵ Hillel, judisk rabbin som levde generationen före Jeshua.

trejde bågare, försoningens bågare efter att ha ätit påskalammet (Matt 26:17-29; Luk 22:20). Inget av dessa bruk var påbjudna av Mose.

Jeshua var inte olydig mot Guds bud, inte heller mot andra gällande förordningar. När han under sin rättegång stod tyst då översteprästen befallde honom att tala, lydde han enligt reglerna Torahn (Matt 26:62-64; 2 Mos 22:28). Han dog som jude och begravdes enligt judiska begravningsseder (Joh 19:40), och då han uppstått kändes han igen som jude (Luk 24:30-31).

Efter sin uppståndelse ser vi Jeshua fortfarande klä sig som en jude och äta mat som en jude (Luk 24:39-43). Han påminde lärjungarna om att inte glömma vare sig Juda eller Jerusalem. Efter sin himmelfärd uppenbarade han sig som jude för Paulus och talade hebreiska (Apg 26:14). Han visade sig för Johannes på Patmos (Upp 1:9) omgiven av typiskt judiska tempelföremål (Upp 1:12-13), han talade om ett judiskt bröllop (Upp 19:7) och visade hur 144 000 från Israels stammar förses med sigill (Upp 7:1-8). Han visade etableringen av kungariket i Jerusalem (Upp 21:2,10) på vars dörrar de tolv stammarnas namn var inskrivna (Upp 21:12) och för att bevisa uppenbarelsens giltighet hänvisade han till den Gud som var profeternas Gud (Upp 22:6), och de var alla israeliter.

Att lösgöra sig från denna uppenbarelse är som att beröva sig den verkligt judiske Jeshua. Om vi alltså skiljer Jeshua från hans historiska kontext förlorar vi en av de viktigaste dimensionerna i förståelsen av hans undervisning. En av de moderna bibelkännarna⁶ säger: ”Inget kan vara mer fruktlöst än att skilja evangeliernas berättelser från den judendom som predikades av Jeshua i Templet, i synagogan och på andra platser. Sanningen är den att evangelierna och hela dess innehåll är djupt rotat i den judiska traditionen och i de försök till förnyelse och rening som varit tydliga i Palestina i nästan 2 000 år.”

3 Upprättelseprocessen i judendomen

3.1. Jeshua respekterade judendomen

Vi måste komma ihåg att judendomen blomstrade då Jeshua trädde in på scenen. Det fanns olika grupper som diskuterade och tvistade med varandra om den rätta tolkningen; var och en i försvar för sin tankeskola eller för sitt religiösa parti. Som aldrig tidigare i Israels historia utvecklades läror och teologiska system med en intellektuell dynamik. Det fanns inte någon särskild homogen huvudgrupp som tolkade Skrifterna, liknande dem som finns i våra dagars evangeliska samfund.

Matt 5:17- 20

Även om vi tidigare omnämnt dessa bibelverser ska vi nu analysera dem lite närmare. Då en rabbin vid den här tiden ville förklara sin egen teologi brukade han börja med uttrycket: ”Jag har kommit för detta ...” Då Jeshua använder detta uttryck måste vi tolka det tekniskt, så som en som för första gången vill presentera sitt program.

⁶ Jules Isaac: Jesus and Israel, Holt, New York, 1971.

Å andra sidan betyder uttrycket: ”Tro inte...” bokstavligt att ”den tanken borde aldrig uppstå hos er att...” Vilken tanke är det som aldrig borde uppstå hos oss då det gäller Jeshuas verksamhet? Att han skulle komma med syftet att upphäva Lagen (Torahn) eller Profeterna. ”Jag har inte kommit för att upphäva (förklara ogiltig eller verkningslös) utan för att fullborda.”

Vi har här att göra med två kontrasterande uttryck: upphäva och fullborda. Sådana kontraster hörde till det rabbiniska sättet att undervisa och var mycket populärt i hebreisk poesi. Kontrasten här är mellan orden ”upphäva” å ena sidan och ”fullborda” å den andra”. Att ”fullborda” innebär att ge en korrekt tolkning. Rabbinerna har visat detta genom att påpeka att samtidigt med den skrivna Torahn gav Mose en muntlig förklaring som kompletterade betydelsen av varje bud. Så vad Jeshua vill säga med detta uttryck är, att det är omöjligt för honom att ha kommit för att upphäva eller att ogiltigförklara Lagen. Vad skulle då syftet vara med att förklara Torahn, om han till slut skulle upphäva den?

Många gånger då vi läst den rabbiniska formuleringen i texten: ”Ni har hört att det är sagt... men jag säger er”, har vi tolkat den som om Jeshua bröt med judendomen och förkastade den. Det är fel. Det rabbiniska uttrycket: ”Ni har hört att det är sagt... men jag säger er”, (Matt 5:43) betyder bokstavligt: ”Så här har det sagts eller tolkats men jag ger hela betydelsen och tolkningen; den verkliga betydelsen är...” Sedan ger Jeshua den rätta messianska tolkningen av avsnittet i fråga.

Kom ihåg att uttrycket ”upphäva och fullborda” är tekniska uttryck som rabbinerna på Jeshuas tid ofta använde när de talade om något som var förbjudet, tillåtet eller å andra sidan rätt tolkat. Jeshua fras: ”Tro inte att jag har kommit för att...” introducerar honom i ett välkänt område för yttranden i religiösa frågor. Jeshua gav alltså Torahn en riktig och adekvat tolkning som passade för hans position som Israels Messias. Han skulle upprätta judendomen och göra den tillämplig för hela den messianska gemenskapen till vilken Israel som nation hade blivit kallad. Då Jeshua framhöll att han hade kommit för att ge Torahn mening, syfte och fullbordan innebar inte detta att han upphävt Torahn; i stället innebar det att han hade kommit för att upprätta den.

Paulus hade förstått Jeshuas ord rätt då han förkunnade följande: ”Sätter vi då lagen ur kraft genom tron? Nej, inte alls! Vi upprätthåller lagen.” (Rom 3:31).

Pinchas Lapide, en ortodox rabbinisk forskare säger oss: ”Enligt evangelierna bröt inte Jeshua på något sätt mot Mose lag, inte heller underlättade han för andra att göra det. Det är totalt fel att påstå något sådant. I detta avseende måste ni tro mig för jag kan Talmud. Denne Jeshua var lika trogen mot lagen som jag skulle vilja vara; jag har t.o.m. en känsla av att han var trognare mot lagen än vad jag själv är och då är jag ortodox jude.”

Låt oss lägga märke till vad en icke-troende ortodox rabbin säger om Jeshua. Han säger att Jeshua aldrig bröt mot Mose lag eller den dåtida judendomens traditioner, därför att en ortodox jude lösgör sig aldrig från sina förfäder och lärare. Efter att ha studerat Jeshuas liv så som det avslöjas i evangelierna deklarerar denne judiske vetenskapsman att Jeshua själv levde som en ortodox jude.

4 Att förstå spänningen

Har du någonsin funderat på varför vi uppfattar att det fanns en så stark spänning mellan Jeshua och ledarna för de viktigaste religiösa skolorna vid denna tid, framför allt de skriftlärdade och fariseerna? Många har kommit till den slutsatsen att Jeshua levde i ständig konflikt med fariseerna och att dessa i sin tur dagligen intrigerade mot honom. I själva verket finns det fler bevis för att det fanns mer harmoni mellan dem än det fanns skillnader, som vi så gärna vill understryka. En noggrann undersökning av evangelierna kommer att visa sanning och fakta angående detta ämne. Låt oss tänka på följande:

4.1. Jeshuas undervisningsstil liknade rabbinernas

Jeshua Messias etablerade sin egen *Jeshiva* eller rabbinska institut mycket likt andra rabbinska skolor på hans tid. Skolornas rabbiner och ledare reste från stad till stad och rekryterade och förberedde lärjungar. Jeshua Messias arbetade på samma sätt och lärde också sina lärjungar att använda denna metod (Matt 9:35-36; 23:15).

4.2. Innehållet i Jeshuas undervisning liknade rabbinernas

Uttryck av följande slag som Jeshua använde sig av, är alla rotade i den fariseiska traditionen som Jeshua lärde sig i sin barndom, och som han godtog och ansåg tillämpliga för sin egen skola: ”Ty var och en som upphöjer sig skall bli förödmjukad, men den som ödmjukar sig skall bli upphöjd” (Luk 18:14). ”Ert tal skall vara ja, ja, och nej, nej” (Matt 5:37). ”Fader vår som är i himlen, helgat blive ditt namn” (Matt 6:9).

Det faktum att Jeshua regelbundet besökte synagogorna, undervisade och predikade i många av dem bevisar att hans förklaringar av Torahn var i överensstämmelse med den tidens pluralistiska judendom och ett bevis för att han inte var någon kättare. Bibelforskare har lagt märke till att Jeshuas attityd gentemot Torahn liknade lärarnas för *halacha* och *haggada*⁷ vilka följde den fariseiska traditionen”.

Det välkända rådet att ”lämna din gåva framför altaret och gå först och försona dig med din broder” (Matt 5:23-24) var en princip som etablerats av de ortodoxa, fariseiska skolorna under det första seklet vilket är bestyrkt i *Mishnah*.⁸ Å andra sidan, låter uttrycket ”Alla som drar svärd skall dödas med svärd” (Matt 26:52) mycket likt ”våld föder våld”, en princip etablerad av Hillel, som vi finner i *Pirke Avot 2:7*.

Ett noggrant studium av Jeshuas undervisning visar på paralleller och stora likheter med dåtidens rabbiner och i synnerhet med den fariseiska skolan. Om vi glömmer dessa fakta kommer vi att berövas den rikedom som vi bara kan få om vi studerar Jeshua i hans egen kultur och religiösa sammanhang. Ray Vanderlan⁹ uttrycker det så här: ”Vi förlorar en detalj av största intresse om vi inte erkänner att Jeshua i sin mänskliga tjänst var den typiske rabbinen. Han passade in perfekt i sin värld och i sin kultur. Hans undervisning hade mycket gemensamt med den religiösa undervisning som det judiska folket lyssnat till i århundraden.”

⁷ Halacha och haggada är delar av den muntliga lagen, Mishna.

⁸ Mishna, den muntliga lagen.

⁹ Ray Vanderlaan: Echos of His Presence, Vida 1996.

4.3. Jeshuas sätt att korrigera lagiskhet och hyckleri liknade många rabbiners

Beroende på denna tids pluralistiska judendom bör vi komma ihåg att Jeshua inte var oense med alla fariseer, inte heller med judendomen. De skarpa ord som Jeshua ibland använde mot skriftlärda och fariseer har sina paralleller i *Talmud*. Där omnämns en del fariseer som hycklare; och *Talmud* var skriven av fariseer. Trots det hade Jeshua stor aktning för fariseerna; hans bästa vänner var fariseer, och många av hans liknelser sades fånga deras uppmärksamhet då de representerade det bästa i judendomen.

Eftersom många troende i dag lever skilda från Israel och judendomen, har Jeshuas ord mot en del fariseer tagits fullständigt ur sitt historiska sammanhang. På så sätt har de gjorts till ett teologiskt mönster, synonymt med hyckleri och tvetydig karaktär; detta är långt ifrån sanningen.

Några betydande moderna forskare¹⁰ som upptäckt rötterna för sin tro undervisar nu att ”fariseerna respekterades för sin aktning för och sina bidrag till nationens andliga välfärd”.

Den berömda liknelsen om de två männen som gick till templet för att be lär oss hur fundamentalt avskräckande det är då någon med god teologisk bildning misstar sig genom att tro att detta kan ge personliga meriter inför Gud. Låt oss nu inte missförstå Jeshua! Skurken i liknelsen (Luk 18:9-14) är inte fariseen, utan snarare publiken som hade sålt sig själv till romarna och som stulit från sitt eget folk och tjänade en hedning som betraktade sig som gudomlig. Trots det, utan några meriter, återvände han hem, rättfärdiggjord inför Gud, medan fariseen som litade till sin egen rättfärdighet var diskvalificerad inför Gud.

Problemet var inte fariseerna, utan deras lagiskhet och hyckleri. Paulus tvekar inte att påvisa sin anknytning till en sådan utvald grupp då han skriver: ”De kan vittna om att jag levt som farisé, enligt den strängaste riktningen i vår gudsdyrkan” (Apg 26:5). Det handlade om judendomen, och fariseerna var en riktning inom denna religion, en som Paulus ansåg vara den strängaste och den som låg närmast det bibliska idealet eller den som låg närmast Torahn.

4.4. Jeshuas trognaste efterföljare var skriftlärda och fariseer

Det berättas i Matt 8:19 om en skriftlärd som öppet bekänner sin önskan att bli en lärjunge till Jeshua. I Matt 9:18 presenteras vi för en föreståndare för synagogan som erkänner Jeshua som Messias och som i vördnad faller ner inför honom. I Luk 13:31 ser vi hur fariseerna brydde sig om Jeshua och ville skydda honom. Trots teologiska konflikter mellan Jeshua och fariseerna följde majoriteten honom och blev hans lärjungar (Luk 23:50; Joh 19:38-42).

¹⁰ För en mer detaljerad studie konsultera Brad H. Young: *Jesus the Jewish Theologian*, Hendriksen, Peabody, Massachusetts, 1995.

5 Vad gällde konflikten?

Även om vi finner många likheter mellan Jeshua och fariseerna kan vi inte förneka det faktum att det också fanns allvarliga konflikter. Några av Jeshuas tolkningar liksom hans undervisning och en del av hans påstående föränledde lyssnarna, inklusive hans lärjungar, att ibland säga: ”Det här är ett hårt tal. Vem står ut med att höra det?” (Joh 6:60).

Dessa spänningar var påtagliga på vissa områden inom judendomen även om de låg inom judendomens parametrar, som vid denna tidpunkt inte var homogena utan extremt pluralistiska. De olika riktningarna inom Torah-skolorna var också i konflikt med varandra angående hur vissa bud skulle tolkas och tillämpas.

Vissa gånger stödde Jeshua den ena riktningen, andra gånger den andra, beroende på hur samstämmiga tolkningarna var med den sanna tolkningen i Torahn och hans egen tolkning. I fråga om tiondegivandet i Matt 23:23 stödde Jeshua Shammais¹¹ åsikter och inte Hillels; men då det gällde påsken stod Jeshua tvärtom på Hillels sida och inte på Shammais. Så vilka var då de verkliga skälen till spänningen mellan Jeshua och vissa av den tidens andliga ledare?

5.1. Kan det ha varit sabbaten?

Vad kan vi säga om de helanden som Jeshua utförde på sabbaten? Bröt han mot lagen?

Vid noga granskning av den rabbiniska judendomen på Jeshuas tid märker vi stora spänningar mellan de olika skolorna som undervisade i Torahn. Inte mindre spänning rådde mellan dessa skolor och den messianska Torah-skola som leddes av Jeshua.

Många framstående forskare och icke-troende ortodoxa rabbiner, som verkligen förstått den värld som Jeshua levde i, förklarar i dag att de under som Jeshua gjorde var verkligen tillåtna enligt Talmud. Och vad gällde egentligen diskussionen mellan Jeshua och några fariseer då några av Jeshuas lärjungar plockat veteax på en sabbat (Matt 12:1-8)?

Jeshua försvarade lärjungarnas agerande, inte på grund av något speciellt bud i Torahn utan på grund av den komplexa muntliga lagen som traderats från generation till generation och som senare kodifierades i *Talmud*. Den lär att om man med en hand plockar ax på sabbaten för att tillfredsställa sin hunger är det inte en kränkning av sabbaten.

Jeshuas deklARATION: ”Sabbaten blev gjord för människan och inte människan för sabbaten” (Mark 2:27) visar att en sådan tolkning av judisk lag förstods av en del fariseer och var den tolkning som Jeshua valde som gällande för hans skola. Det var också denna tolkning som århundraden senare nedtecknades i *Talmud*.

Josefus¹² skrifter visar att under det första århundradet fanns det många bestämmelser i judendomen angående sabbaten, men det fanns ingen allmän konsensus, åtminstone inte

¹¹ Shammai, judisk rabbin som levde generationen före Jeshua.

¹² Josefus, judisk historieskrivare, 37 – ca 100 e.v.t. = efter vår tideräkning.

före Jerusalems förstörelse år 70 e.v.t.¹³ Därför gjordes många eftergifter, i synnerhet då det gällde att rädda liv, lindra smärta, göra gott mot nästan, undsätta djur, bota sjuka, i synnerhet vid ormbett och vid akademisk undervisning; allt detta tilläts på sabbaten.

Baserat på profeten Hosea lärde judendomen i själva verket, att hjälpverksamhet mot den behövande var ett bud i sig själv och hade företräde framför vissa ritualer, liksom omskärelets bud hade företräde framför sabbatsbudet. ”Ty jag har min glädje i kärlek och inte i offer” (Hos 6:6).

5.2. Kunde det vara något djupare?

Om dessa kontroverser ägde rum inom det som var tillåtet i ett teologiskt sammanhang med en pluralistisk judendom, vad var då grunden för konflikterna mellan Jeshua och några av den tidens tankeskolor och i synnerhet fariseernas? Med andra ord, om Jeshuas undervisning, deklamationer och livsstil inte kränkte lagen och sederna, varför fanns då konflikterna?

Jeshua utmanade öppet sina lyssnare genom att säga: ”Vem av er kan överbevisa mig om synd?” (Joh 8:46 a). Vi bör veta att från judisk synpunkt är synd inget annat än ”överträdelse av Torahn” (Lagen) (1 Joh 3:4). Evangelierna säger oss att ingen kunde anklaga honom för överträdelse av Torahn. De ansåg att man ändå hade orsak att anklaga honom och naturligtvis hade detta att göra med något mycket djupare.

Kunde det ha att göra med Jeshuas anspråk på att vara Messias, och som därför betydde att han var den enda och slutliga auktoriteten för hur Torahn och Profeterna skulle tolkas. Hans anspråk att vara ”Guds Son” innebar att han var den han sade sig vara. Denna hans förståelse angående Messias identitet innebar hädelse. Men Jeshua sa aldrig att han var likställd med Fadern utan att han var i honom och att han var ”Guds Son”, Israels Messias. Anklagelsen att han gjort sig själv till Gud var tolkningen hos dessa som vantolkade Jeshuas ord. Just detta var anklagelsen mot honom, liksom den slutliga domen.

5.3. Messias auktoritet

Talmud lär att rabbinerna tror att när Messias kommer ska han ge den rätta tolkningen av Torahn och att Messias kommer att förbjuda vissa saker som varit tillåtna tidigare och att tillåta saker som varit förbjudna. Messias auktoritet är så unik och övernaturlig att även om han skulle överträda ett visst bud i Torahn skulle vi genast lyda. Detta påvisar sambandet mellan Jeshua och Elia.

Det var förbjudet att offra djur på något annat altare än det som fanns i Jerusalems Tempel (5 Mos 12:4-6), men trots det byggde Elia ett altare på toppen av Karmel (1 Kon 18:30-32), där Gud själv bekräftade offret med eld. På samma sätt kommer Messias som är större än Elia att ha absolut auktoritet över Torahn, Profeterna och alla Herrens bud. Han kommer att göra saker som tycks motsäga Torahn, men som i själva verket är ett sätt att bättre förstå den.

¹³ E.v.t. = efter vår tideräkning.

Rabbinerna började att under den andra tempelperioden¹⁴ bygga upp en judisk teologi som intellektuellt erkände att Messias skulle ha auktoritet att anpassa Torahn för hedningarna som den andre Adam, och för Israel som den andre Mose. Messias framträdande skulle påbörja den messianska tidsåldern där både judar och gudfruktiga hedningar skulle vara delaktiga.

Rabbinerna och deras efterföljare ställdes emellertid aldrig inför problemet Messias. Nu såg man honom med egna ögon, och det man hade trott med sitt intellekt trodde man inte med sitt hjärta; detta, att Jeshua från Nasaret var den som profeterna talat om.

5.4. Begreppet Messias

Begreppet Messias och hans messianska rike dök inte upp plötsligt, inte heller kompletterade den judendomens teologi. Det var del av en lång teologisk utvecklingsprocess som slutligen, med två väldefinierade begrepp, utvecklades under den andra tempelperioden.

Vid den tid då Jeshua framträdde i Israel var uppfattningen om en regerande Messias väletablerad inom de olika skolorna. De sociopolitiska förutsättningarna var de rätta; rollen av Messias som en oövervinnlig kung som skulle utrota romarna var en nödvändighet. Rollen av Messias som ”Herrens lidande Tjänare” var också en del av denna teologi som inte får glömmas.

Angående motivet av Messias som den lidande Tjänaren, säger en ortodox jude: ”Denne store profetpoet talar upprepade gånger om ’Herrens Tjänare’ och beskriver denne mystiske individs kallelse, mission, lidande, död och uppståndelse (Jes 42:1-4; 49:1-6; 50:4-9; 52:13-53:12). Ända till denna dag råder det ingen enighet angående denna individs identitet. Den legendariska talmudiska haggadan identifierar honom utan tvivel som Messias och ger en beskrivande förklaring till hans lidanden som om det syftade på Messias, Josefs son.”

Det är tydligt att profeterna visar oss en lidande och döende Messias, men på samma gång visar de honom som en segrande kung, mäktig att upprätta alla Israels stammar, spridda utöver världen och i stånd att upprätta ett konungarike med universell fred.

Dessa två realiteter ledde våra rabbiner att tala om två Messiasgestalter: en som lider och dör och en annan som regerar segerrikt. Messias, Josefs son skulle komma först för att lida och dö; sedan skulle Messias, Davids son, slutligen komma och upprätta Jerusalem som världens huvudstad. Med andra ord, andra Tempelts judendom definierar Messias som spelande två roller: en som den lidande Tjänaren och en annan som konung Messias. Som den lidande Tjänaren gav han sitt eget liv till försoning för Israels och för världens synd. Som konung Messias kommer han att upprätta fred och rättfärdighet på hela jorden.

Det blev likväl så att föreställningen om en Messias som kung gavs företräde framför föreställningen om en lidande Messias. Detta berodde på politiska faktorer och den korruption som fanns bland prästerna efter den hasmoneiska dynastins fall, likaså på

¹⁴ Andra tempelperioden började efter fångenskapen i Babel på 500-talet f.v.t. och varade fram till år 70 e.v. t. då templet förstördes av romarna.

Roms militära intervention i Jerusalem som markerade en period av nationellt, politiskt förtryck som började år 63 f.v.t. då Pompejus förvandlade Judeen till en av många romerska provinser. Det messianska hoppet höll hoppet om frigörelse levande. Sedan började föreställningen kretsa kring en Messias som en person, inte bara som ett ideal, inte som den "lidande Tjänaren", utan snarare som en "oövervinnlig Kung".

När Jeshua gjorde sitt offentliga framträdande på Jerusalems gator liksom på Samariens och Judeens berg och Galileens kullar var den judiska nationens förhoppning knuten till en Messias som skulle bli kung. Därför lämnades inget rum för Messias första profetiska roll som den lidande Tjänaren. T.o.m. under perioden för det andra judiska kriget mot romarna (132-135 e.v.t.) finner vi Rabbi Akiva som proklamerar generalen Bar Kochba som Israels Messias. Detta hjälper oss att förstå intensiteten i det judiska hoppet under det första seklet om en Messias som skulle vara en erövrare, en kung av Davids släkt, i stånd att återförena hela Israel, återupprätta Davids tron och etablera Jerusalem som världens huvudstad. Han skulle göra slut på alla ogärningsmän och införa en tidsålder med överflöd, fred och universell rättvisa också för hedningarna.

Eftersom det var på detta sätt som judarna uppfattade Messias vid tiden för Jeshuas framträdande, var begreppet om Messias som en lidande Tjänare, som en profetisk nödvändighet, fördunklad. Jeshua hade inte för avsikt att med sina ord eller med sin tjänst fördriva romarna från Israel. Då han predikade om att älska sina fiender på ett sätt att "Om någon tvingar dig att gå med en mil, gå två mil med honom" (Matt 5:41), så passade detta inte in i den rådande messianska teologin. Därför uppfyllde varken Jeshua eller hans budskap de politiska förväntningar som hade uppstått. Johannes döparen t.ex. såg att Jeshua inte uppfyllde rollen som konung Messias utan snarare begränsade sig själv till att bota sjuka och att förlåta syndare. Han sände därför två av sina lärjungar för att ta reda på om han var Messias eller om de skulle vänta på en annan (Matt 11:2-6).

Somliga tror att Judas, en av de tolv, försökte provocera fram en militär aktion mot Rom genom sitt förräderi mot Jeshua. Senare insåg han att Jeshua inte gjorde motstånd utan lät sig tillfångatas. Detta förklarar varför Judas då han "såg att Jeshua var dömd" (vilket han inte förväntat sig utan snarare trott att han skulle bekämpa romarna) "ångrade sig och lämnade tillbaka de trettio silvermynten" och insåg att han hade "förrått oskyldigt blod". Detta betydde att Jeshua inte var Messias, och att han hade haft fel då han trott det: han hade alltså gjort ett misstag och orsakat en oskyldig mans död (Matt 27:3-4).

Slutligen stod också de andra apostlarna besvikna inför faktumet om Jeshuas död när "vi hoppades att han var den som skulle frälsa Israel" (Luk 24:31). Närvaron av Jeshua som den lidande Tjänaren verkade plötsligt besynnerligt för dem och på samma gång farligt. Om han inte skulle tillintetgöra romarna kunde dessa ändå tro att det var fråga om uppror, ty Jeshuas helanden och mirakler rörde upp folkmassorna i hela Israel, och hans rykte spreds överallt. Stora rådets syn var att "om vi låter honom hålla på så här... kommer romarna och tar ifrån oss både vårt Tempel och vårt folk" (Joh 11:48). Om inte Jeshua handlade som en kunglig Messias skulle hans verksamhet bevisa sig vara katastrofal för Israel beroende på de politiska förutsättningarna för nationen; därför måste han elimineras ty "det är bättre för er att en man dör i folkets ställe än att hela folket går under" (Joh 11:50).

Naturligtvis fanns det ekonomiska intressen involverade i denna fråga. Eftersom inte Jeshua var den Messias man hade föreställt sig, förde Tempelns förstörelse med sig slut

på arbeten för prästerna, vilka var tillsatta av romarna. Detta förklarar skälet till varför Kajfas "överstepräst för det året" (Joh 11:49) var orolig för att Jeshua, som nu inte tycktes vara Messias, skulle bli orsak till en katastrof, inte bara för prästerskapet utan slutligen för hela nationen. Därför, "från den dagen överlade de om att döda honom" (Joh 11:53). På grund av detta skeende kunde inte den lidande Tjänaren, Messias, Josefs son, längre "vandra öppet omkring bland judarna" (Joh 11:54). Han valde att dra sig undan till ett område nära Jerusalem, till staden Efraim, vars namn identifierar en av hans roller som Messias, nämligen den lidande Tjänaren. Men ingen kände igen honom.

5.5. Alternativen

Vad bör vi göra i Jeshuas närvaro? Vem är denne man? Vad menar människor med att säga att han är Människosonen? "Vem säger ni att jag är?" (Matt 16:15). En gammal fråga som alltid tycks vara ny, som alltid utmanar och provocerar med samma alternativ: Jeshua är den han säger sig vara, annars är han den störste bedragare som någonsin funnits.

Hans anspråk på att vara Messias kostade honom livet, men identiteten av den som hängde på Golgata kors fanns kvar, inristat på hebreiska, grekiska och latin: "Jesus från Nasaret, judarnas konung" (Joh 19:19).

Det är denne Jeshua som evangelierna och det Nya testamentet talar om, vare sig vi tycker om det eller inte. Juden Jeshua, den judiske Messias och den lidande Tjänaren som kom för att söka upp de förlorade fåren av Israel. Du, käre läsare, har två valmöjligheter framför dig: att följa Honom som den Han är och på det sätt Han säger vi ska göra eller att förkasta Honom och skapa din egen falske Messias för att tillfredsställa dina kulturella behov. Glöm inte att Han varken är baptist, pingstvän eller presbyterian. Han är jude och Hans religion är judendomen vilken Han själv räddade och lämnade som arv till alla messianska efterföljare för att vi ska bli ett och "för att världen ska tro..." (Joh 17:21).

Vi har alltså två valmöjligheter inför Jeshua Messias: att följa Honom eller att förkasta Honom. Historien visar oss att båda dessa val har gjorts.

Översättning och bearbetning: Eivor Alpsten